

aktuellt

FRÅN
SVENSK
SOCIALMEDICINSK
FÖRENING

Red: Urban Janlert

Internationella handikappåret

Föreningen kommer tillsammans med Svenska läkaresällskapet och dess sektion för rehabilitering och fysikalisk medicin att delta i två symposier som planerats inom ramen för det internationella handikappåret. Den 14:e maj kommer ett symposium om *ungdomars möjlighet till integrering i samhället efter avslutad habiliteringsvård*. Inför höstens riksstämma diskuteras ett symposium med den preliminära titeln *Primärvårdens rehabiliteringsansvar*.

Landstingets framtida vård-resurser

Gravt handikappade har de senaste åren inte kunnat hävda sig i konkurrensen om arbetsvårdsåtgärder. Stockholms läns landsting har därför i en utredning "Landstingets framtida arbetsvårdsresurser" föreslagit en organisation för *arbetsmässig rehabilitering* (skild från den *yrkesinriktade* vid statliga AMI) i två steg – en arbetsförberedande och en arbetsinriktad. Föreningen stöder utredningens förslag. Hur organisationen praktiskt skall utformas finns dock bara skisserat och föreningen avvaktar här mer preciserade förslag.

Körkortsmedicin

Körkortsmedicinska utredningen har i ett betänkande föreslagit enkla-

re rutiner vad gäller läkarintyg vid ansökan om körkortstillstånd. Föreningen tillstyrker förslaget. Vad gäller rapporteringsskyldighet av alkoholberoende individer tar föreningen avstånd från detta, och rekommenderar andra lösningar, till exempel ett förändrat rapporterings- och registreringssystem av omhändertagna enligt LOB.

Remissvar

Bland övriga remissvar som föreningen avgett kan nämnas Epidemiologiskt bevakningssystem i Norden, Mät- och laboratorieresurser för bättre arbetsmiljö, Lag med förbud mot kvinnlig omskärkelse, Alkoholutandningsprov på intagna vid kriminalvårdsanstalt. Medlemmar som vill ha remissvaren kan få detta genom att vända sig till föreningens sekreterare (U Janlert, Soc med forskningsenheten, Storstigen 22, 951 38 Luleå, 0920/888 10).

bok recensioner

Professionalisering ifrågasatt

HANS BERGLIND &
ULLA PETTERSSON

Omsorg som yrke eller omsorg om yrket

LiberFörlag, Trosa 1980, 150 s

Vi står i Sverige sannolikt i början av en debatt om hälso- och sjukvår-

den som blir annorlunda än tidigare: – Mer inriktad på prioriteringsfrågor, därför att resursbristen kommer att framstå som mer kännbar. – Mer omfattande, till omfång och när det gäller deltagarna.

Hittills har den väldiga omvandlingen under efterkrigstiden förgått nästan omärkt för många av medborgarna. Den debatt som gått utanför fackkretsarna under det senaste årtiondet kan sägas ha rört sig mest om den enskilda människans situation, mindre vårdorganisationen som en del av det politiskt styrda samhället.

På allra senaste år har diskussionen dock vidgats, bl a med utgångspunkt i rapporter från projektet "Omsorgen i samhället", som är en del av sekretariatet för framtidsstudier. En av rapporterna är "Omsorg som yrke eller omsorg om yrket – en studie av omsorgens professionalisering (Sth 1980) av Hans Berglind och Ulla Pettersson, sociologer vid socialhögskolan i Stockholm.

I engelskspråkig facklitteratur är begreppet professionalisering välkänt – och erkänt, som företeelse. I Sverige har det hittills inte spelat någon större roll inom vårdsektorn, för dess debatt och utveckling. I rapporten beskriver författarna nu utvecklingen inom fem omsorgsyren: – läkare, sjuksköterskor, sjukvårdsbiträden, psykologer och socialarbetare. Den sätts in i ett samhällsperspektiv och behandlas utifrån bakgrund och konsekvenser samt framtidsperspektiv.

En del av resonemangen är – förstås – kända från tidigare och pågående diskussion, tex om den ökande specialiseringen i vårdarbetet. Det gäller inte minst kapitlet om professionaliseringens konsekvenser. De är enligt författarna, i stark förkortning: – Förtäringligande av den vårdsökande patienten, vilken alltmer förvandlas till ett passivt objekt för den professionella specialisten. – En förändrad familjesituation, sedan den obetalda omsorgen inom dess ram övergått till att bli

betalt yrkesarbete i samhället utanför familjen. — En allt snävare yrkesroll. — En stark styrning av vårdorganisationens tillväxt. — En "medikalisering" av allt fler delar av samhällets och individernas liv.

Vårdsektorn är en så stor del av samhället att dess betydelse redan därför är enorm. Under utvecklingen de närmaste årtiondena blir en diskussion av sektorn därför ofrånkomlig. Hur många yrkesarbetare ska vi ha i vården och vilka? Vem ska styra utbyggnaden? Vem ska styra vårdarbetet? Sysselsättning, jämlikhet i förhållande till klienten och mellan yrkesutövarna, fackets medverkan osv kommer till som diskussionsinslag.

Det finns alltså många problem som har samband med utvecklingen av yrkesarbetet i vården. Rapporten tar upp dem och sätter in dem i ett sammanhang. Den gör inte anspråk på att besvara dem, vilket också vore orimligt inom ramen för 150 sidor.

Slutgiltiga svar finns inte heller, snarare olika slags lösningar på problem som kan formuleras på olika sätt. Några har formulerats både tydligt och utmanande i rapporten. Presentationen av professionaliseringsbegreppet och dess behandling, framför allt i amerikansk litteratur, utgår från en klart kritisk syn. Den formuleras av flertalet av de i rapporten citerade författarna (bla Freidson, Greenwood, Gyarmati, Johnson, McKnight) och den uttrycks inte minst i rapportens förord, av projektgruppen: "Vi menar att det finns en genuin konflikt mellan professionella mål och vårdpolitiska. Om denna konflikt inte erkänns är det risk för att de professionella målen omärkligt tar över. Ett demokratiskt samhälle kräver därför att professionaliseringen uppmärksammas och bringas under kontroll. Medborgarna behöver den professionella omsorgen men inte på utövarnas villkor."

Detta är högst provocativt för många av de professionella, som

rapporten handlar om. Det är att hoppas att den provocerar dem till att ta del i den debatt som ännu knappt mer än börjat. Deras medverkan måste vara viktig både för dem och för debatten. Rapporten är ett mycket lämpligt underlag.

Uncas Serner

Bra men ofullständig belysning av problemet bröstcancer

GUNILLA MYRBERG

Dokumentation bröstcancer

Prisma, Arlöv 1980, 128 s

"Det här är en kampbok" så inleder Gunilla Myrberg förordet till sin bok *Dokumentation Bröstcancer*. Läsaren presenteras genom en serie intervjuer för kvinnor som alla har erfarenhet av bröstcancer utifrån olika aspekter, tex patientens, sjuksköterskans, läkarens, psykologens, sjukvårdspolitikers. Vid första konfrontationen med boken framstår förordets varudeklaration helt uppfylld och förväntningarna om en provocativ debattbok med ensidiga faktaredovisningar tycks infrias till fullo. När så författaren ser bröstcancervården och i synnerhet tidig diagnostik av bröstcancer som en ren kvinnofråga är man övertygad om att boken också är ämnad som ett inlägg i den könsrollspolitiska debatten.

Den väsentliga fråga som boken ändå i stort cirkulerar kring, är allmän brösthälsokontrollens vara eller icke vara. Mycket talar idag för att man genom regelbunden självundersökning av bröststen, kan påträffa bröstcancer i ett tidigare skede än som i allmänhet sker eftersom fortfarande flertalet bröstcancrar upptäcks av en tillfällighet. På samma sätt har många hälsokontrollstudier med bröstströntgen (mammografi) visat att ett större antal bröstcancrar

än förväntat upptäcks och att dessa cancrar vanligen är mindre än de tumörer som upptäcks pga kliniska symtom. Möjligheter till bröstbevarande operativa ingrepp kan i en del fall härigenom skapas. För såväl författaren som intervjuade och inte minst för den oinitierade läsaren måste det te sig ofattbart, varför allmän brösthälsokontroll inte har införts för länge sedan i vårt land. I en provocativ kampbok avsedd att spara kvinnobröst kanske ändå några av de argument som framförts av dem som är tveksamma till allmän brösthälsokontroll skulle ha kunnat belysas. Utan tvekan är kunskaperna om den lilla bröstcancerens biologiska begränsade. Frågor som överdiagnostik, i "onödan" bortopererade eller behandlade brösttumörer har diskuterats. Likaså saknar man ett klarläggande om hur den förbättrade prognosen skall värderas i form av reell medelöverlevnad. Belysning av dessa frågor skulle bidragit till en avsevärt mer nyanterad presentation av fakta om en av vår tids stora sjukvårdspolitiska frågor.

Den stora glädjen med Gunilla Myrbergs bok blir därför kanske inte det oreserverade ställningstagandet i brösthälsokontrollfrågan. Förvisso lämnar den fängslande och engagerande framställningen ingen läsare oberörd i sakfrågan, men boken har som jag ser det andra än bättre kvaliteter. Hela framställningen andas en medmänsklig värme och omtanke, människor fylla av idealitet, beslutsamhet och handlingskraft passerar revy och imponerar var och en utifrån sina förutsättningar. Den finstämda beskrivningen hur olika vi människor kan se och uppleva väsentligen samma sjukdomssituation är illustrativ. Ett litet område av dagens sjukvård blixtbelyses och dess besvikelser, förväntningar och glädjeämnen redovisas. Framställningen ger en bild av inledningen av en sjukvårdspolitisk epok, under vilken sjukvårdskonsumenten på ett helt annat sätt än tidigare

kommer att aktivt vara med och utforma framtidens svenska sjukvård.

Många behöver läsa Dokument Bröstcancer, inte minst vårdpersonal, socialarbetare och politiker men den får inte vara enda informationskälla om man skall ta ställning till en så viktig fråga som huruvida allmän brösthälsokontroll skall införas i Sverige eller ej.

Karl-Axel Ängquist

Om pensionsprocessen

BO MALMBERG

Pensioneringsprocessen
Rapport nr 42

Institutet för Gerontologi Jönköping, Taberg 1980, 56 s

Skriften innehåller en förutsättningslöst kortfattad redogörelse över studier och skrifter som ägnats problem i samband med pensione-

ring. Inte mindre än 110 referenser redovisas, flertalet svenska, men därutöver några från Norge och Danmark. Resterande är alla på engelska språket. Ingen referens från Centraleuropa finns angiven, trots att man, åtminstone i Västtyskland, livligt diskuterar pensionstyper och följder av pensionering.

Både i Tyskland och i Frankrike finns också pensioneringssystem som avviker från de som existerar i vårt land. Det är framför allt psykologiska reaktioner på pensionering som författaren ägnar sitt intresse. Det är därför en svaghet hos skriften att man bara får ta del av nordiska och anglosaxiska erfarenheter i detta avseende.

Med dessa begränsningar i minne har skriften sitt värde framför allt som anvisning var man kan finna litteratur inom det område skriften behandlar. Den problematik som berör avgång från arbete och hur detta upplevs har framför allt stort politiskt och fackligt intresse. Här visar författaren hur litet vi egentligen vet

om exempelvis betydelsen av ett så ofta använt ord som arbetstillfredsställelse. Han visar också att social- och arbetsotrygghet före pensioneringen är en vanlig orsak till att också tiden efter pensioneringen upplevs negativ. Även om samhället genom yttre åtgärder – social trygghet, pensioner och bostäder – kan stödja individen efter pensioneringen saknar det förmåga att sörja för tillvarons meningsfullhet.

Percy Nordqvist

Våra recensenter

Uncas Serner är sekreterare i socialdepartementet, *Karl-Axel Ängquist* bitr överläkare, kirurgiska kliniken, regionsjukhuset, Umeå, *Percy Nordqvist* överläkare vid Vasa sjukhus, Göteborg.

socialmedicinsk tidskrift

ISSN 0037-833 X

Prenumerationspris (inklusive moms.)

Helår kr 90:–

Studerande helår kr 50:–

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år (därav två dubbelnummer).

Lösnummer kr 12:– (exkl. moms.)

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur Smt utan angivande av källan förbjödes.

Utgivningsplan 1981

Nummer	1	2	3	4–5	6	7	8–9	10
Utkommer	27/1	24/2	24/3	28/4	16/6	15/9	5/11	8/12
Sista manusdag för annonser:	19/12	15/1	12/2	12/3	29/4	5/8	24/9	29/10

Prenumerationsavdelning:

17283 Sundbyberg

Tel. 08/98 40 44 Postgiro 1179-1

Annonsavdelning:

Maud Jacobsson, Alströmergatan 18, 112 47 Stockholm. Tel. 08/51 21 13, 51 67 60

Annonspriser:

Omslagets andra och tredje sida kr 1850, fjärde sida kr 2000,
helsida kr 1650, halvsida kr 1000, kvartsida kr 600.
Spalthöjd 210 mm, spaltbredd 70 mm,
sidans bredd (2 spalter) 150 mm.

Tryckeri: Norstedts Tryckeri, Stockholm 1981.